

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica Secundum Viam Et Doctrinam D. Thomæ Aquinatis, Doctoris Angelici

In Celebri Archiepiscopali Benedictina Universitate Salisburgensi, methodo
& norma ibidem usitata publicè tradita, & in IV. Tomos digesta ; Qvorvm
Primvs Tractat De Deo Vno Et Trino, Deq[ue] Creatura Angelica ...

Mezger, Paul

Augustæ Vindelicorum, 1695

§. III. Ultimata resolutio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74152](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74152)

judicii speculativi non est causa & mensura veritatis in suo objecto, uti e contra veritas judicii practici est causa & mensura veritatis in suo objecto. e. g. artefactum & ideatum habet suam veritatem per conformitatem ad regulas artis & exemplar ideæ; ipsa verò idea vel regula artis non habet suam veritatem per conformitatem ad artefactum & ideatum, sed ad finem intentum ab artifice. Cum ergo conscientia sit judicium practicum prudentiæ, regula & mensura actuum humanorum, non tam ipsa rectitudinem ab actu præscripto, vel objecto ipsius, quàm actus & objectum à recta conscientia accipit: unde illa voluntas dicitur recta, quæ est conformis dictamini rectæ rationis.

Habet igitur pro sua mensura rectificante appetitum rectum non qualemcumque, ne committatur vitiosus circulus, si dicitur electio alicujus operis esse recta propter rectam electionem, & conscientia esse recta propter rectam electionem; sed (exponente S. D. ubi supra) appetitum finis debiti, & quidem vel maxime finis ultimi, ita ut illud judicium dicatur rectum [prout explicat Jul. Mercorus p. 1. a. 3.] quod invincibiliter inferatur ex principiis moralibus ab homine sincere affecto erga finem ultimum, & invincibiliter existimante, tale opus esse conforme Divinæ legi creaturam rationalem dirigenti in finem ultimum.

6. Unde actus conscientiæ sub duplici ratione considerari debet. Primò ut est judicium enuntiativum intellectus, sicque speculativo modo consideratur, & adinstar aliarum cognitionum veritatem habet per commensurationem ad objectum, erique conscientia speculativè vera, si objectum secundum se est tale, prout enuntiat: erit speculativè falsa, si objectum non sit tale. Secundò consideratur ut est regula proxima instructiva & applicativa Divinæ Legis ad particularem operationem, sicque consideratur modo practico cum dependentia à voluntate debiti finem intendente, & sub hac consideratione habet rectitudinem & veritatem practicam per commensurationem ad debitam intentionem finis: sicque illa erit conscientia recta, quæ ex applicatione voluntatis debitum finem intendenti rationabiliter & invincibiliter judicat, talem actum & objectum esse medium proportionatum illi fini intento. e. g. Jacobi conscientia dictans accessum ad hanc foeminam sibi esse licitum, recta erat, quia ex recta intentione finis ultimi, & studio obsequendi divinæ voluntati invincibiliter judicavit procreationem liberorum ex hac foemina hic & nunc esse licitam, & conformem voluntati divinæ.

7. Inquis. Ipsa voluntas vel appetitus finis ultimi, unde habet rectitudinem nisi à prævia regula intellectus & rationis, cujus munus est dirigere? Et unde illa regula habet rectitudinem? si ab appetitu finis ultimi, committitur circulus; si ab objecto, ergo rectitudo conscientiæ etiam haberi poterit ab objecto. Respondetur: Quòd primum dictamen rationis regulans appetitum finis ultimi accipiat suam rectitudinem per commensurationem ad legem divinam, à qua derivatur & exemplatur, quemadmodum aliæ quoque

formæ ideatæ & exemplatæ suam veritatem ab exemplari recipiunt.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ n. 3. relata Respondeo, omnem enuntiationem etiam practicam, ut est enuntiatio & judicium quoddam speculativo modo se habens [quales etiam sunt actus Theologiæ, Jurisprudentiæ, scientiæ moralis &c.] veritatem suam obtinere ex conformitate ad objectum, non autem omnem enuntiationem practicam, ut practica est. Nam inter practicas aliquæ sunt, quæ versantur circa objectum in universali, ac proinde nulli mutationi subiectum, veluti sunt veritates scientiarum practicarum: e. g. dare elemosynam est honestum, fornicari est illicitum &c. aliæ verò sunt, quæ habent objectum particulare, & versantur circa res contingentes & singulares. v. g. nunc actus poenitentis est eliciendus, nunc est jejunandum, hic poenitens est absolvendus, hæc hostia adoranda, hic & nunc est licitus &c. Illæ, quia respiciunt objectum immutabile, ad modum aliarum cognitionum intellectus speculativi suam veritatem accipiunt à conformitate ad objectum. Illæ, quia respiciunt objectum affectum aliquâ singulari circumstantiâ & connotatione particularis exercitii, quod subiacet mutationi à conformitate ad objectum, immobilem & infallibilem rectitudinem, qualem tamen requirit prudentia, habere non possunt: ideoque illam accipiunt à conformitate ad finem intentum, quo modo regula artificis suam rectitudinem non accipit ab artefacto, sed ex conformitate ad finem artificis: neque enim regula ædificanda domus, est recta propter conformitatem cum domo, sed propter conformitatem ad finem architecti, quia nempe architectus, judicans domum taliter extruendam, format judicium proportionatum ad finem domus extruendæ à se præintantum.

§ III.

Ultimata resolutio.

CLarius, minori obscuritate, consequenter ad 9. supra dicta, & ad utramque opinionem concordandam dices, veritatem & rectitudinem Conscientiæ desumi ab objecto non materialiter in esse rei & quoad se considerato, sed formaliter in esse objecti regulabilis & quoad nos, uti scientia veritatem accipit ab objecto spectato in esse objecti scibilis: tunc enim regulabilitas objecti superaddit connotationem ad intellectum practicum, tali objecto primam regulam Divinæ legis applicantem, & invincibiliter existimantem tale objectum esse proportionatum rectæ intentioni finis ultimi. Sic Conscientia Jacobi dictans, accessum ad Liam, quam invincibiliter existimabat esse uxorem, hic & nunc esse licitum, vera & recta erat, etiam per ordinem ad objectum: quia licet hoc objectum, nempe accessus ad Liam materialiter, absolute & à parte rei non esset licitus, nec conformis legi Divinæ. cum Lia hic & nunc non esset sua uxor, & sic etiam conscientia Jacobi fuerit speculativè falsa, tamen hoc ipsum objectum formaliter consideratum in esse regulabilis, erat licitum, honestum, justum, quia ut sic substabat apprehensioni intellectus, accessum ad Liam invincibiliter representantis tanquam

tanquam à DEO concessum, & proportionatum Divinæ legi.

10. Dices primò. An hinc non sequatur vitiosus circulus, si opus sit rectum per ordinem ad regulam Conscientiæ, ipsa quoque Conscientia sit recta per ordinem ad opus rectum, tanquam proprium objectum? Respondeo non esse circulum vitiosum, quia in diverso genere, modoque causandi. Opus quippe rectum denominatur, quasi passivè à conscientia regulante in ordine causæ idealis & directivæ, uti fit in artefactis. Conscientia verò denominatur recta ab objecto in genere causæ objectivæ, & quasi activè, in quantum conscientia ipsa in objecto regulativè causat conformitatem cum lege æterna: cum enim omnium veritas sit quædam conformitas cum objecto, etiam practica veritas debet esse talis; hæc tamen cum differentiâ, quod practica activè quasi sibi conformatur, speculativa quasi passivè conformatur objecto.

11. Dices secundò. Conscientia tanquam regula secunda, regulata & exemplata à prima regula, non potest esse recta, nisi sit conformis primæ regulæ, seu legi divinæ: sed non est conformis, quando est invincibiliter erronea: tunc enim lex

Divina actum prohibet, & dicitur esse illicitum, quem econtrâ conscientia dicitur esse licitum: ergò tunc non potest esse recta. Respondeo distinguendo minorem: non est conformis divinæ legi ut absolute respicienti talem actum vel objectum, concedo; & idè est speculativè falsa: non est conformis divinæ legi respicienti talem actum ut substantem tali invincibili representationi, nego. Sic enim dicitur, hunc actum formaliter esse honestum & licitum. Unde, si Jacobus Liz, invincibiliter existimatæ uxori, delictum denegasset, contra Divinam legem justitiæ peccasset.

Sed nunquid hac ratione Conscientiam invincibiliter errantem malè appellamus erroneam, cum potius deberemus appellare rectam juxta hæcenus dicta? Respondeo, quamvis Conscientia invincibiliter erronea à parte rei semper sit recta, utum tamen obtinuisse, ut omnia illa Conscientia dicatur erronea, quæ continet errorem sive practicum, sive speculativum, idèque in divisione conscientiæ in veram & erroneam, ly vera solet accipi pro veritate tam speculativa quam practica. Est verò aliquando loquendum cum multis.

ARTICULUS II. De Conscientia erronea.

SUMMARI A.

1. Exponitur Conscientia erronea.
2. Datur invincibilis ignorantia facti.
3. Item Juris positivi Civilis & Ecclesiastici.
4. Item Juris Divini positivi.
5. Non datur ignorantia invincibilis juris naturalis universi, & quoad notissima principia.
6. Datur quandoque in præceptis naturæ, quæ facili discursu ex primis principiis deducuntur.
7. Datur in præceptis naturæ, quæ obscurius ex primis principiis deducuntur.
8. Confirmat hanc ignorantiam experientia.
9. Absurda opposita sententia.
10. Invincibilis ignorantia in jure naturali inculpabilitas ostenditur.
11. Impugnatur doctrina Jansenii.
12. Quo sensu Scripturæ & PP. ignorantiam appellant peccatum?
13. Objectiones Wendrochii.
14. S. D. loquitur de vincibili ignorantia fidei.
15. Tertullianus & D. Augustinus exponitur.
16. Invincibiliter errans dirigit suos actus secundum legem justitiæ.
17. Nec est difformis Divino judicio quoad formalem bonitatem operationis.

§. I.

Adstruitur invincibilis ignorantia facti & juris positivi.

1. Conscientia erronea dividitur in vincibiliter & invincibiliter erroneam. Error vel ignorantia vincibilis, quam in Tract. de Actib. hum. etiam consequentem diximus, est, quæ hic & nunc poterat & debebat adverti, seu quæ adhibito debito studio ac diligentia superari potuit,

eaque de causa sicuti non tollit voluntarium, ita neque actum peccaminosum à se indirectè causatum excusat à culpa; & sic pariter conscientia ex vincibili ignorantia dicitur licita, quod est illicitum, nunquam potest esse regula rectæ operationis, neque ab operatione sibi conformi illicitiam tollit; sive sit ignorantia juris h. e. legis prohibentis aut obligationis existens, ut si ignores, sitne usura illicita, sitne iste articulus fidei, sitne impedimentum dirimens conjugii in quarto gradu &c. ? sive sit ignorantia facti, ut si ignores, hunc, quem percussis, esse Clericum, hunc diem esse festivum, hanc foemineam esse consanguineam, hoc animal, quod videt, esse hominem, hunc reum in judicio esse innocentem &c. Invincibilis ignorantia sive juris h. e. facti est, quæ adhibito debito studio ac diligentia superari non potuit. De qua ad subsequendum notitiam meliorem occurrunt plura ponderanda.

Et primò quidem dari ignorantiam invincibilem facti in confesso est apud omnes contra Guiliel. Paris. tract. de Legibus c. 21. citatum à Sairo thes. l. 2. c. 9. quia tunc datur invincibilis ignorantia, quando in mente nulla suspicio, dubietas, aut confusa saltem notitia oritur; sed in facto, vel aliqua facti circumstantia, etiam ad jus naturale pertinentibus hoc frequenter contingit, quæ cum in aliquo particulari & contingenti consistant, facile possunt hominis etiam sagacis notitiam fallere. Ita Jacobus, quantumvis sciret, jure naturali veritum esse accessum ad foemineam non suam, non tamen peccavit, Liam filiam pro Rachele vera uxore suppositam cognoscens, quia nullam habuit rationem dubitandi, an illa